

ساختار عاملی پرسشنامه ی باور به دنیای عادلانه ی رایین و پیلاو «شواهدی از تمایز بین باور به دنیای عادلانه و ناعادلانه»

دکتر محسن گلپور^۱

هدف پژوهش حاضر، بررسی ساختار عاملی پرسشنامه ی باور به دنیای عادلانه رایین و پیلاو است. بدین منظور، از بین ساکنان زن و مرد (۱۶ سال به بالا) شهر اصفهان، ۱۵۰۰ نفر از طریق نمونه گیری چند مرحله ای انتخاب و با مقیاس باور به دنیای عادلانه ی رایین و پیلاو مورد آزمون قرار گرفتند. نتایج تحلیل عاملی مرتبه ی اول، پنج عامل به نام های بی عدالتی غیرمنصفانه، عدالت منصفانه، عدالت مبتنی بر شایستگی، عدالت ایجابی و غایی و بی عدالتی غایی بدست داد و تحلیل عاملی مرتبه ی دوم، این پنج عامل را روی دو عامل کلی باور به دنیای عادلانه و ناعادلانه قرار داد. مقادیر ویژه ی این دو عامل به ترتیب ۸۰۳/۱ (با واریانس تبیین شده ۰۵۹/۳۶) و ۱۹۴/۱ (با واریانس تبیین شده ۸۸۶/۲۳) بود. همچنین، آلفای کرونباخ برای باور به دنیای عادلانه ۰۶۵۲/۰ و برای باور به دنیای ناعادلانه ۰۶۷۸/۰ بدست آمد.

واژه های کلیدی: ساختار عاملی، پرسشنامه ی باور به دنیای عادلانه رایین و پیلاو، باور به دنیای عادلانه، باور به دنیای ناعادلانه.

مقدمه

باور به عدالت، در زمره ی مطرح ترین باورها در حوزه ی روان شناسی و دین قرار دارد. دلیل اهمیت این باورها، تا اندازه ی زیادی از گرایش دینی و فطری انسان به مساوات و انصاف که خود از زیربناهای عدل محسوب می شود، نشات می گیرد. لرنر^۲ در سال ۱۹۶۵ مفهوم باور به دنیای عادلانه^۳ را معرفی کرد. از آن تاریخ، بیش از چهل سال می گذرد و طی این مدت، مفهوم دنیای عادلانه فراز و فرودهای زیادی را پشت سر گذاشته است. این مفهوم از همان آغاز، دارای این درون مایه بود که به شکلی کاملاً عادلانه، امور خوب و مطلوب برای انسان های خوب و امور بد و نامطلوب برای انسان های بد اتفاق می افتد (رایین و پیلاو^۴، ۱۹۷۳ و ۱۹۷۵). مطالعات، نشان داده است که باورهای دنیای عادلانه، باورهای استوار و از لحاظ بین فرهنگی تعمیم پذیرند (فرنهام و پروکتر^۵، ۱۹۸۹؛ لرنر

۱. استادیار دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان Mgolparvar@khuisf.ac.ir

2. Lerner 3. Belief in a Just World 4. Rubin & Peplau 5. Furnham & Procter

و میلر^۱، ۱۹۷۸). این سازه در ادبیات باورها، آنچنان از اهمیت برخوردار بوده و هست که تقریباً هر دهه یکبار، دانش و اطلاعات علمی مربوط به این حوزه، توسط محققان مختلف مورد بررسی قرار گرفته است (فرنهام، ۲۰۰۳ و میز^۲، ۱۹۹۸). این امر، نشان از علاقه ی پایدار به این مفهوم و اندازه گیری آن دارد. دامنه ی موضوعاتی که با مقیاس های مربوط به باور به دنیای عادلانه مورد کاوش و تحقیق قرار گرفته اند نیز بسیار قابل توجه است (بگیو، فامی^۳، ۲۰۰۰؛ هافر^۴، a و b، ۲۰۰۰، هافر، بوگارت و مک مولن^۵، ۲۰۰۱؛ هانت^۶، ۲۰۰۰). مفهوم سازی های اولیه، باورهای دنیای عادلانه را پیوستاری تلقی کرده اند که باور به دنیای ناعادلانه در یک کرانه و باور به دنیای عادلانه در کرانه دیگر آن قرار دارد (گل پرور و عریضی، ۲۰۰۷؛ گل پرور و جوادی، ۲۰۰۶؛ گل پرور، کامکار و جوادی، ۲۰۰۷). شواهد تحقیقی این حوزه نیز که با توجه به همبسته های متعدد این باورها وجود دارد، نشان می دهد که باورهای دنیای عادلانه ابعاد متعددی دارد که برخی مستقل و برخی همبسته اند (گل پرور و عریضی، ۲۰۰۷ و سجادیان و گل پرور، ۲۰۰۸).

چالش های تحقیقی فراوانی که از اوایل دهه ی ۱۹۷۰ شروع شده و طی سالهای اخیر بسیار جدی دنبال شده است، مربوط به استقلال محتوایی و شناختی باور به دنیای عادلانه و ناعادلانه است. این چالش از سال ۱۹۷۳ با انتشار مقاله ای در باب باور به دنیای عادلانه توسط رابین و پپلاو (۱۹۷۳) آغاز و کم و بیش تا این سال ها ادامه داشته است. شواهد تحقیقی بعدی که با اجرای پرسشنامه ی رابین و پپلاو (۱۹۷۳) بدست آمد، مسألی را در باب تک عاملی بودن این پرسشنامه بوجود آورد. هر چند در سال های بعد از دهه ی ۱۹۷۰، شاهد افزایش چشم گیر پرسشنامه هایی برای سنجش باورهای دنیای عادلانه بودیم (گل پرور و عریضی، ۲۰۰۷) ولی کماکان پرسشنامه ی رابین و پپلاو در زمره ی پر استفاده ترین پرسشنامه ها بوده است (فرنهام، ۲۰۰۳).

رابین و پپلاو (۱۹۷۳ و ۱۹۷۵) در آغاز، مقیاس شانزده سوالی را درباره ی باورهای دنیای عادلانه رشد و گسترش دادند. در مطالعات پیگیری، سیزده سوال از شانزده سوال اولیه در پرسشنامه ی نهایی آنها حفظ و هفت سوال به آن افزوده شد تا مقیاسی با بیست سوال برای تحقیقات مختلف آماده شود (لو^۷، ۲۰۰۲). بنا به گزارش لو (۲۰۰۲) محققانی که از این پرسشنامه استفاده کرده اند، آن را مقیاسی معتبر و تک بعدی (یا تک عاملی) در نظر گرفته اند.

1. Miller
2. Meas

3. Begue & Fumey
4. Hafer

5. Bogaert & McMullen
6. Hunt

7. Loo

مطالعات مختلف دو تا پنج عامل را برای این مقیاس گزارش کرده است و بر این امر تاکید نموده است که این مقیاس، مقیاسی چند بعدی (و نه یک بعدی) است (احمد و استیوارت^۱، ۱۹۸۵؛ آمبروزیو و شیهان^۲، ۱۹۹۰؛ کاپیوتی^۳، ۱۹۹۴؛ هیلند و دانن^۴، ۱۹۸۷؛ اوکویین و ولگر^۵، ۱۹۹۰؛ واتلی^۶، ۱۹۹۲). آنچه که از مطالعات مورد اشاره و مطالعات بعدی حاصل آمده و بیش از موارد دیگر تکرار شده، دو عامل باور به دنیای عادلانه (با یازده سوال) و باور به دنیای ناعادلانه (با نه سوال) است. این دو عامل، برای اولین بار توسط فرنهام (۱۹۸۵) پیشنهاد و در مطالعات بعدی بطور جدی مورد حمایت قرار گرفته است (فرنهام و پروکتر، ۱۹۸۹؛ موهر و لوسکری^۷، ۱۹۹۵؛ استاورز و دورم^۸، ۱۹۹۸).

به زعم فرنهام (۱۹۸۵) باورهای دنیای عادلانه، انعکاسی از وجود نظم و انصاف در دنیا است؛ یعنی مکانی که استحقاق و شایستگی پاداش را داراست و در برابر آن، گناه و تقصیر، مورد مجازات و تنبیه قرار می گیرد اما، باور به دنیای ناعادلانه، انعکاسی از دنیای مملو از بی عدالتی و بی انصافی است که در آن، بی گناهان بجای گناهکاران مجازات و تنبیه می شوند، شایستگی و استحقاق پاداش داده نمی شود و گناهکاران از زیر بار مجازات به اشکال مختلف می گریزند. فرنهام (۱۹۸۵) و لو (۲۰۰۲) بر این باورند که محتوای این دو دسته باور، کرانه های یک پیوستار نیستند بلکه دو دیدگاه کاملاً متفاوت و مستقل درباره ی دنیا به شمار می روند (کوچ^۹، ۱۹۹۸).

یافته ها در سطح همبستگی بین باور به دنیای عادلانه و ناعادلانه در مقیاس رایین و پیلانو (۱۹۷۵) به همبستگی های نزدیک به صفر دست یافته اند (فرنهام، ۱۹۸۵؛ هیون و کونورز^{۱۰}، ۱۹۸۸). باور بسیاری از نظریه پردازان بر این است، چنانکه این دو سازه، سازه هایی مستقل و دارای همبستگی ضعیفی بایکدیگر باشند، ناگزیر باید بصورت جداگانه اندازه گیری شوند (لو، ۲۰۰۲). در سطح نظری هم شواهدی برای استقلال باور به دنیای عادلانه و ناعادلانه وجود دارد. باور به دنیای عادلانه به عنوان یک قرارداد شخصی (لرنر، ۱۹۶۶) بین شخص و دنیای اجتماعی اوست. بر اساس چنین قراردادی هر چه فرد، اعتقاد راسخ تری به دنیای عادلانه داشته باشد، ماهیت تعهد آفرین این قرارداد شخصی بیشتر خواهد بود. این قرارداد، بر تعهد نسبت به عمل و حفظ عمل به شیوه ای عادلانه

1. Ahmed & Stewart
2. Ambrosio & Sheehan
3. Caputi
4. Hyland & Dann

5. O' Quinn & Volgar
6. Whatley
7. Mohr & Luscri
8. Stowers & Durm

9. Couch
10. Heaven & Connors

استوار است. برای نمونه، هر چه افراد، باور قاطع تری به دنیای عادلانه داشته باشند، به سهم خود تلاش و کوشش بیشتری هم برای عدالت و هم برای اصلاح یا توجیه بی عدالتی به خرج می دهند (لرنر و سایمونز^۱، ۱۹۶۶). از چنین منظری بطور خلاصه، باور به دنیای عادلانه نوعی آمادگی شخصی است و به طور طبیعی، کسانی که اعتقاد و باور نیرومندی به این باورها داشته باشند، خود به شیوه ای منصفانه و براساس قواعد عدالت رفتار می کنند و در کل این باورها رفتار و کارکردهای روزمره ی زندگی را تحت تاثیر قرار می دهند و بر عکس، باور به دنیای ناعادلانه، شاخصی از گرایش بسوی آزادی از واکنش در برابر حوادث بدون تعهد به هیچ قاعده ی منصفانه و عادلانه ای است.

بنابراین، باور به دنیای ناعادلانه، باعث بدبینی و منفی نگری و رفتارهایی می شود که از طریق نفع شخصی بدون احساس الزام و تعهد به هیچ قاعده ی عادلانه ای تغذیه می شود. باور به دنیای عادلانه حس اعتماد و در مقابل باور به دنیای ناعادلانه حس بی اعتمادی و بدگمانی را فراهم می کند. از طرف دیگر، وقتی افراد دارای باور به دنیای عادلانه باشند و با بی عدالتی مواجه شوند، با علایمی شبیه افسردگی (در شرایطی که قادر نباشند شرایط را تغییر دهند) یا دلیل تراشی و توجیه (مثل سرزنش قربانیان بی عدالتی به عنوان کسانی که مستحق چنین بی عدالتی هایی هستند) پاسخ می دهند اما، در مقابل افراد دارای باور به دنیای ناعادلانه، وقتی با بی عدالتی مواجه می شوند احتمالاً با سوگیری خدمت به خود^۲ و با بدگمانی و سوظن، پاسخ می دهند. سجادیان و گل پرور (۲۰۰۸) نشان دادند که باورهای دنیای عادلانه (عمومی) از طریق افسردگی و باورهای دنیای ناعادلانه از طریق حساسیت بین فردی (حس تحقیر فرد در مقایسه با دیگران و یا در ارتباط با دیگران) و پارانویا، قابل پیش بینی هستند.

بنابراین، همانطور که ملاحظه می شود، هم به لحاظ مطالعات روان سنجی و هم به لحاظ تمایزهای مفهومی مبتنی بر نظریات و تحقیقات، امکان مستقل تلقی کردن باور به دنیای عادلانه و ناعادلانه وجود دارد. پرسشنامه ی رایین و پپلاو (۱۹۷۳ و ۱۹۷۵) کماکان از پرسشنامه های پر استفاده در تحقیقات خارج از ایران است که تا بحال در ایران مطالعات گسترده ای روی آن صورت نگرفته است. این پرسشنامه، به لحاظ اینکه دارای ساختار احتمالی دوعاملی (دو بعدی) است می تواند در تحقیقات آینده ی ایران در باب باور به دنیای عادلانه، بخوبی مورد استفاده قرار گیرد. در این

1. Simmons

2. Self-Serving Bias

پژوهش، سعی شده است تا ساختار عاملی این پرسشنامه به همراه شاخص های همسانی درونی آن بررسی شود و شواهد بین فرهنگی از باورهای دنیای عادلانه و ناعادلانه در ایران بدست آید.

روش

جامعه ی آماری، نمونه و روش نمونه گیری

جامعه ی آماری پژوهش حاضر، شامل تمام زنان و مردان ۱۶ سال به بالای شهر اصفهان بود. به جز محدودیت سنی (۱۶ سال به بالا) هیچ محدودیت شغلی، تحصیلاتی و امثال آن در این پژوهش وجود نداشته است. از این جامعه، ۱۵۰۰ نفر به شیوه ی نمونه گیری چند مرحله ای تصادفی از مناطق شمال، جنوب، شرق و غرب اصفهان انتخاب و مورد آزمون قرار گرفتند. حداقل سن گروه نمونه ۱۶ سال و حداکثر آن ۸۴ سال بوده است. میانگین سنی گروه شرکت کننده در این پژوهش، ۹۵/۲۹ سال و انحراف استاندارد آن ۰/۸۴/۱۱ بود. از ۱۵۰۰ نفر گروه نمونه ی حاضر، ۷۵۲ نفر زن و ۷۴۸ نفر مرد بوده اند.

ابزار

پرسشنامه ی باور به دنیای عادلانه رایین و پیلاو (۱۹۷۳ و ۱۹۷۵): در این پژوهش، از پرسشنامه ی بیست سوالی با مقیاس پاسخگویی هفت درجه ای استفاده شده است. آلفای کرونباخ گزارش شده برای این پرسشنامه، بین ۵/۰ تا ۷/۰ در نوسان است و اولین بار، طی این پژوهش ترجمه و آماده ی اجرا شده است. در آماده سازی این پرسشنامه، دو مرحله ی ترجمه و تطبیق محتوایی بین سوالات ترجمه شده با متن انگلیسی صورت گرفته است و توسط یک تن از اساتید دانشگاه و مسلط بر باور به دنیای عادلانه در زبان انگلیسی، با متن اصلی تطبیق و مختصر اصلاحات مفهومی و ویرایشی در آن صورت گرفته است. شواهد پایایی و اعتبار سازه ی این پرسشنامه در پژوهش های مختلف، مورد تایید قرار گرفته است (آمبروزیو و شیهان، ۱۹۹۰؛ کاپوتی، ۱۹۹۴؛ کوچ، ۱۹۹۸؛ موهر و لوسکری، ۱۹۹۵؛ اوکوبین و ولگر، ۱۹۹۰؛ واتلی، ۱۹۹۲).

یافته ها

در جدول ۱، مقادیر مربوط به KMO و آزمون کرویت بارتلت برای امکان اجرای تحلیل عاملی مرتبه ی اول ارائه شده است:

جدول ۱: نتایج KMO و آزمون کرویت بارتلت در تحلیل عاملی مرتبه ی اول

معناداری	آزمون کرویت بارتلت	KMO	مقادیر
۰۰۰/۰	۱۷۷/۳۱۰۱	۷۹۵/۰	

چنانچه در جدول ۱ مشاهده می شود، اندازه ی KMO و آزمون کرویت بارتلت (۱۷۷/۳۱۰۱ و $P < ۰/۰۱$) کفایت نمونه گیری و امکان اجرای تحلیل عاملی را مورد تایید قرار می دهد. در جدول ۲، اشتراک سوال های بیست گانه در تحلیل عاملی مرتبه ی اول ارایه شده است:

جدول ۲: اشتراک سوال های پرسشنامه ی رایین و پیلاو در تحلیل عاملی مرتبه ی اول

اشتراک ها	اشتراک ها	اشتراک ها	اشتراک ها	اشتراک ها	اشتراک ها	اشتراک ها
۴۹۰/۰	۵۱۹/۰	۳۳۵/۰	۴۵۶/۰	۲۸۹/۰	۴۴۱/۰	۳/۰
۱۶	۱۱	۶	۱۷	۸	۱۹	۲۰
۵۸۱/۰	۳۴۸/۰	۵۸۰/۰	۴۰۲/۰	۲۸۹/۰	۴۶۱/۰	۴۶۰/۰
۱۲	۷	۵۸۱/۰	۱۳	۹	۵۱۲/۰	۱۵
۲۸۹/۰	۲۸۲/۰	۲۸۱/۰	۲۸۹/۰	۲۸۲/۰	۲۸۱/۰	۲۸۱/۰
۶	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴

همانطور که در جدول ۲ مشاهده می شود، کمترین اشتراک ها به سوال های هشتم (۲۸۹/۰) نهم (۲۸۲/۰) و دهم (۲۸۱/۰) و بیشترین اشتراک ها به سوال های دوم (۵۸۰/۰) سوم (۵۴۹/۰) پنجم (۵۴۷/۰) یازدهم (۵۱۹/۰) دوازدهم (۵۸۱/۰) و چهاردهم (۵۱۲/۰) اختصاص داشته است.

جدول ۳: مقادیر ویژه و درصد واریانس تبیین شده ی پرسشنامه توسط عوامل استخراج شده در

مقادیر ویژه اولیه	مقدار یا ارزش ویژه	درصد واریانس تبیین شده ی مقیاس	درصد واریانس تبیین شده ی مقیاس
بی عدالتی غیر منصفانه	۹۵۹/۲	۷۹۵/۱۴	۷۹۵/۱۴
عدالت منصفانه	۳۴۹/۲	۷۴۶/۱۱	۷۴۶/۱۱
عدالت مبتنی بر شایستگی	۰۹۳/۱	۴۶۴/۵	۴۶۴/۵
عدالت ایجابی و غایبی	۰۹۱/۱	۴۰۴/۵	۴۰۴/۵
بی عدالتی غایبی	۰۸۱/۱	۰۹۷/۵	۰۹۷/۵

سوال های چهارم، ششم، هفتم، سیزدهم، پانزدهم، شانزدهم، هفدهم، هجدهم، نوزدهم و بیستم نیز نسبت به دو مجموعه سوال های یاد شده، دارای اشتراک متوسطی بوده است. در جدول ۳ مقادیر ویژه و درصد واریانس تبیین شده توسط عوامل استخراج شده، ارایه شده است.

جدول ۳: بارهای عاملی هریک از سوالات در تحلیل عاملی مرتبه ی اول روی عوامل استخراج شده ی پنج گانه درماتریس مولفه های چرخش داده شده

عوامل پنج گانه	بی عدالتی غیر منصفانه	عدالت منصفانه	عدالت مبتنی بر شایستگی	عدالت ایجابی و غایی	بی عدالتی غایی	سوالات
عدم دستیابی به شهرت متناسب با شایستگی ها	۳۲۸/۰	-	-	-	۴۴۱/۰	
سربار بودن دنیا از عدالت	-	-	-	۶۸۹/۰	-	
پایان بدشانسی و بداقبالی خوش بختی است	-	۳۸۷/۰	-	۵۴۸/۰	-	
احتیاط و عدم احتیاط در راندگی نتیجه مشابهی دارد	-	-	-	۵۲۱/۰	-۳۱۴/۰	
بی گناهی افراد گناهکار از طریق دادگاه در دنیا	-	-	-	-	۷۷۳/۰	
شایستگی دانش آموزان برای نمراتی که می گیرند	-	-	۵۳۰/۰	-	-	
رابطه ی رعایت حد و حدود خود و عدم حمله ی قلبی	-	۵۵۸/۰	-	-	-	
رای آوردن سیاستمداران دغل باز در انتخاباتهای دنیا	۴۰۵/۰	-	-	-	-	
فرستاده شدن افراد بی گناه به زندان	-	۳۹۱/۰	-	-	-	
دیده نشدن تخلفات و خطاها در ورزشهای حرفه ای	۴۱۳/۰	-	-	-	۳۰۷/۰	
دستیابی مردم به آنچه شایستگی اش را دارند	-	۳۳۹/۰	۶۰۹/۰	-	-	
نداشتن دلیل عقلانی توسط والدین برای تنبیه فرزندان	-	-	۷۲۶/۰	-	-	
بی توجهی و پاداش داده نشدن اعمال خوب در دنیا	۶۱۴/۰	-	-	-	-	
غالب شدن نهایی افراد خوب بر افراد شیطان صفت در دنیا	-	۶۹۴/۰	-	-	-	
دستیابی به اوج شهرت و اعتبار برای کسانی که کارها را خوب انجام می دهند	-	۵۵۲/۰	۳۷۴/۰	-	-	
نادیده گرفتن چیزهای تحسین انگیز در فرزندان توسط والدین	۶۲۴/۰	-	-	-	-	
آزمایش و داوری انسانها در دنیا به شیوه ای غیر عادلانه	۶۶۱/۰	-	-	-	-	
استحقاق و مستوجب بودن افراد برای بداقبالی ها	-	۳۱۰/۰	-	۳۱۹/۰	-	
بی توازن و غرامت ماندن جرم و جنایت در دنیا	-۶۳۳/۰	-	-	-	-	
اسیر بودن مردم به رنج و عذابی که خودشان مقصر آن نیستند	۵۱۶/۰	-	-	-	-	

پنج عامل استخراجی به ترتیب، بی عدالتی غیر منصفانه، عدالت منصفانه، عدالت مبتنی بر شایستگی عدالت ایجابی و غایی و بی عدالتی غایی، دارای مقادیر ویژه ی ۹۵۹/۲، ۳۴۹/۲، ۰۹۳/۱، ۰۹۱/۱ و ۰۸۱/۱ (و مقادیر واریانس پس از چرخش ۷۹۵/۱۴، ۷۴۶/۱۱، ۴۶۴/۵، ۴۰۴/۵ و ۰۹۷/۵) بوده است. این پنج عامل، در مجموع ۵۰۶/۴۲ درصد از واریانس پرسشنامه ی باور به دنیای عادلانه ی رابین و

پیلای را تبیین نموده‌اند. شرح قرار گرفتن پرسش های پرسشنامه روی پنج عامل در جدول ۴ ارایه شده است.

جدول ۵: نتایج تحلیل عاملی مرتبه ی دوم روی عوامل پنجگانه ی استخراج شده در تحلیل عاملی مرتبه ی اول

رتبه ی اول	عوامل مرتبه اول	شاخص ها						
		KMO	بارتلت	مقدار کرویت	معداری	آینترکرها		
عامل استخراجی اول	عامل استخراجی دوم	بارتلت	مقدار کرویت	معداری	آینترکرها	مقدار ویژه	تبیین شده	واریانس
بی عدالتی غیرمنصفانه	بارتلت	۶۳۲/۰	۷۶۰/۶۷۸	۰۰۰/۰	۶۱۰/۰	-	۷۶۰/۰	۷۶۰/۰
عدالت منصفانه	بارتلت	-	-	-	۵۹۵/۰	۷۶۸/۰	-	-
عدالت مبتنی بر شایستگی	بارتلت	۸۸۶/۲۳	۱۹۴/۱	-	۶۲۲/۰	۷۸۶/۰	۵۹/۳۶	۸۰۳/۱
عدالت ایجابی و غایی	بارتلت	-	-	-	۴۸۰/۰	۶۶۲/۰	-	-
بی عدالتی غایی	بارتلت	۸۲۹/۰	-	-	۶۹۰/۰	-	-	-

چنانچه در جدول ۵ مشاهده می شود، پنج عامل استخراج شده در تحلیل عاملی مرتبه ی اول در نهایت روی دو عامل قرار گرفته است (ستونهای هفتم و دهم). اندازه ی KMO، ۶۳۲/۰ و آزمون کرویت بارتلت ۷۶۰/۶۷۸ ($P < ۰/۰۱$) بوده است. براساس عوامل استخراج شده، سه زیرمقیاس عدالت منصفانه، عدالت مبتنی بر شایستگی و عدالت ایجابی و غایی با مقدار ویژه ی ۸۰۳/۱ و درصد واریانس ۰۵۹/۳۶ پس از چرخش زیرمقیاس باور به دنیای عادلانه و دو زیرمقیاس بی عدالتی غیرمنصفانه و بی عدالتی غایی با مقدار ویژه ی ۱۹۴/۱ و درصد واریانس ۸۸۶/۲۳ پس از چرخش زیرمقیاس باور به دنیای ناعادلانه نام گرفته است. در جدول ۶، نقش هر یک از سوال ها زیرمقیاس باور به دنیای عادلانه در این زیرمقیاس به اضافه ی ضرایب همسانی درونی این زیرمقیاس ارایه شده است. چنانچه در جدول ۶ مشاهده می شود، همبستگی تمام سوال های زیرمقیاس باور به دنیای عادلانه با نمره ی کل زیرمقیاس مثبت است، هرچند ضرایبی که کمتر از ۳/۰ هستند (لو، ۲۰۰۲) چندان مطلوب نیست؛ با این حال، نقش هر یک از این سوال ها در آلفای کرونباخ (ب) ویژه سوال دهم که با حذف آن آلفای کرونباخ از ۶۵۲/۰ به ۶۶۳/۰ می رسد؛ یعنی حدود ۰۱/۰ افزایش) تا اندازه ای مطلوب و مثبت بوده است و با حذف آنها آلفای کرونباخ زیرمقیاس از ۶۵۲/۰ کمتر شده است (این کاهش حدود ۰۲/۰ تا ۰۳/۰ بوده است). در جدول ۷، نقش هر یک از سوال های زیرمقیاس باور به دنیای ناعادلانه در این زیرمقیاس ارایه شده است.

جدول ۶: نقش هریک از سوال های زیر مقیاس باور به دنیای عادلانه در کل پرسشنامه و آلفای کرونباخ و ضرایب تنصیف زیر مقیاس

ردیف	شاخه های پایایی سوالات زیر مقیاس	بازگشت در صورت حذف سوال	در صورت حذف سوال	واریانس مقیاس در صورت حذف سوال	با کل مقیاس همبستگی سوال	آلفای کرونباخ در صورت حذف سوال	آلفای کرونباخ	ضرایب اسپیرمن- براون	ضرایب گاتمن
۱	رابطه ی رعایت حدود خود و عدم حمله ی قلبی	۰/۱۳۸	۸۰۴/۶۸	۲۸۰/۰	۶۳۴/۰				
۲	فرستاده نشدن افراد بی گناه به زندان	۹۷/۳۸	۷۷۱/۶۶	۳۲۳/۰	۶۲۶/۰				
۳	غالب شدن نهایی افراد خوب بر افراد شیطان صفت	۸۷/۳۷	۹۸۴/۶۵	۳۳۹/۰	۶۲۳/۰				
۴	دستیابی به اوج شهرت و اعتبار برای کسانیکه کارها را خوب انجام می دهند	۶۸/۳۷	۹۷۷/۶۶	۳۵۶/۰	۶۲۱/۰				
۵	شایستگی دانش آموزان در دنیا برای نمراتی که می گیرند	۷۴/۳۸	۵۳۸/۶۶	۳۲۰/۰	۶۲۷/۰				
۶	دستیابی مردم به آنچه شایستگی اش را دارند	۲۸/۳۸	۳۲۰/۶۴	۴۱۳/۰	۶۰۹/۰		۶۵۲/۰	۵۶۹/۰	۵۵۷/۰
۷	وجود دلایل عقلانی برای تنبیه فرزندان توسط والدین	۶۹/۳۸	۱۹۴/۶۷	۲۹۱/۰	۶۳۷/۰				
۸	سرشار بودن دنیا از عدالت	۰۹/۴۰	۳۲۷/۶۸	۲۸۷/۰	۶۳۳/۰				
۹	پایان پذیرفتن بدشانسی و بداقبالی با خوش بختی	۹۷/۳۸	۱۰۳/۶۹	۲۸۶/۰	۶۳۳/۰				
۱۰	احتیاط و عدم احتیاط در راندگی نتیجه مشابهی دارد*	۶۰/۳۹	۴۹۵/۷۱	۱۳۳/۰	۶۶۳/۰				
۱۱	مستوجب بودن افراد برای بدشانسی ها	۷۰/۳۸	۵۱۹/۶۶	۳۲۳/۰	۶۲۶/۰				

* این پرسش در این زیرمقیاس معکوس نمره گذاری می شود.

همانطور که در جدول ۷ مشاهده می شود، تمام سوال های زیر مقیاس باور به دنیای ناعادلانه با نمره ی کل این زیر مقیاس، دارای رابطه ی مثبت و معنادار بوده است. آلفای کرونباخ کل زیر مقیاس ۶۷۸/۰ است. در مجموع، تمامی سوال ها، نقش محوری و اساسی در این زیر مقیاس بازی می کنند. آلفای کرونباخ کل پرسشنامه ی باور به دنیای عادلانه رایین و پیلاو در این پژوهش ۵۴۷/۰ و ضرایب اسپیرمن- براون و گاتمن به ترتیب ۴۹۶/۰ و ۴۸۶/۰ بدست آمده است و همانطور که ملاحظه می شود آلفای کرونباخ کل پرسشنامه، از دو زیرمقیاس آن پایین تر است.

جدول ۷: نقش هریک از سوال های زیرمقیاس باور به دنیای ناعادلانه در کل پرسشنامه و آلفای کرونباخ و

ضرایب تنصیف زیرمقیاس

ردیف	شاخه های پایایی سوالات زیر مقیاس	ضرایب تنصیف پایگین در صورت حذف سوال	ضرایب تنصیف کل مقیاس وارانس مقیاس در صورت حذف سوال	ضرایب تنصیف همبستگی سوال با کل مقیاس وارانس مقیاس در صورت حذف سوال	آلفای کرونباخ پس از حذف سوال	ضرایب آلفای کرونباخ پس از حذف سوال	ضریب گامتن ضرایب اسپیرمن- پراون
۱	رای آوردن سیاستمداران دغل باز در انتخابات دنیا	۱۶/۲۹	۷۲۴/۳۵	۲۹۵/۰	۴۱۳/۰		
۲	دیده نشدن تخلفات ورزشی در ورزشهای حرفه ای	۳۰/۲۹	۳۹۱/۳۶	۲۸۸/۰	۴۱۷/۰		
۳	بی توجهی به اعمال خوب دردنیا و پاداش ندادن آنها	۱۳/۲۹	۳۱۰/۴۳	۳۵۳/۰	۳۸۸/۰		
۴	نادیده گرفتن چیزهای تحسین برانگیز فرزندان توسط والدین	۴۱/۲۹	۲۰۶/۳۵	۳۲۷/۰	۴۰۱/۰		
۵	آزمایش و داوری افراد در دنیا به شیوه ی غیر عادلانه	۲۳/۲۹	۹۶۷/۳۳	۴۱۵/۰	۳۶۹/۰	۶۷۸/۰	۶۲۵/۰
۶	بی تاوان و غرامت ماندن جرم و جنایت در دنیا	۳۹/۲۹	۴۶۲/۵۱	۳۹۰/۰	۶۴۴/۰	۶۳۹/۰	
۷	اسیربودن مردم دردنیا به رنج وعذابی که خودشان مقتصر نیستند	۴۲/۲۹	۶۷۵/۳۶	۲۲۹/۰	۴۳۸/۰		
۸	عدم دستیابی به شهرت مناسب با شایستگی ها در دنیا	۶۲/۲۹	۱۲۴/۳۶	۲۸۷/۰	۴۱۸/۰		
۹	بی گناهی افراد گناهکار از طریق دادگاه در دنیا	۶۷/۲۹	۲۲۱/۳۸	۱۹۹/۰	۴۴۹/۰		

بحث و نتیجه گیری

در این پژوهش که با هدف بررسی ساختار عاملی پرسشنامه ی باور به دنیای عادلانه رابین و پیلانو در شهر اصفهان به مرحله ی اجرا درآمد، شواهدی از آرایش سوال های این پرسشنامه در دو زیرمقیاس باور به دنیای عادلانه و ناعادلانه بدست آمد. از زمان طرح باورهای دنیای عادلانه، پرسشنامه ی رابین و پیلانو، پر استفاده ترین و چالش انگیزترین پرسشنامه ی مورد استفاده در این حوزه بوده است. فرهنگ در سال ۱۹۸۵ این مقیاس را مورد تحلیل عاملی دقیق قرار داد و به جامعه ی پژوهشگران

باورهای دنیای عادلانه اعلام نمود که این پرسشنامه، پرسشنامه‌ای دو بعدی است نه تک بعدی، آن گونه که رایین و پیلاو (۱۹۷۳ و ۱۹۷۵) اعلام نموده بودند. به هر حال، این مساله توسط محققان دیگری چون فرنهام و پروکتر (۱۹۸۹) و لو (۲۰۰۲) دنبال شد و مورد حمایت قرار گرفت. یافته های این پژوهش حمایت نیرومندی برای دو عامل مستقل در قالب زیر مقیاس های باور به دنیای عادلانه و باور به دنیای ناعادلانه فراهم نمود. لو (۲۰۰۲) در مطالعه ی اخیر خود که با استفاده از تحلیل عاملی اکتشافی^۱ (EFA) و تحلیل عاملی تاییدی^۲ (CFA) روی پرسشنامه ی رایین و پیلاو (۱۹۷۳) و (۱۹۷۵) انجام داد، چنین پیشنهاد نمود که وقتی باور به دنیای عادلانه، چند بعدی در نظر گرفته می شود فقط دو عامل باور به دنیای عادلانه و ناعادلانه دارای مشخصه های عاملی نیرومند (برای مثال متغیرهایی با چندین زاویه ی برجسته روی هر عامل و ساختار ساده) است که در مطالعه با گروه های نمونه ی متفاوت نیز، تکرار شده است.

لو (۲۰۰۲) بر اساس یافته های خود، پیشنهاد داده است که محققان می توانند از نمره ی کل پرسشنامه ی باور به دنیای عادلانه رایین و پیلاو (۱۹۷۳ و ۱۹۷۵) نیز استفاده کنند و در این پژوهش نیز تحلیل عاملی اکتشافی و سلسله مراتبی (طی دو مرحله) به خوبی، برازش سوالات قرار گرفته بر هر دو عامل باور به دنیای عادلانه و ناعادلانه را نشان داده است. استفاده از زیر مقیاس های باور به دنیای عادلانه و ناعادلانه در مطالعه و تحقیق های بعدی، می تواند به شناسایی روابطی کمک کند که در نمرات کلی مقیاس پوشیده و پنهان است. این امر، در تحقیق محققانی چون کاپوتی (۱۹۹۴) هیون و کونورز (۱۹۸۸) و هیلند و دانن (۱۹۸۷) بخوبی تایید شده است. تقریباً یکی از مسایل روان سنجی قابل توجه که در این پژوهش و در تحقیقات مشابه خارجی (به جز مطالعه ی رایین و پیلاو، ۱۹۷۳ و ۱۹۷۵) بدست آمده، این واقعیت است که سطوح همسانی درونی بدست آمده برای پرسشنامه ی باور به دنیای عادلانه ی رایین و پیلاو در حد متوسط و پایین بوده است. این امر، علیرغم اینکه نقش هر سوال در نمره ی کل زیر مقیاس های استخراج شده (بجز یک سوال در زیرمقیاس باور به دنیای ناعادلانه) چندان هم بد نبود، بوقوع پیوست. بنابراین باید گفت که پرسشنامه ی رایین و پیلاو پرسشنامه یا مقیاسی چند بعدی است که بخوبی می توان دو عامل مستقل از آن استخراج نمود ولی نمی توان پایای خیلی بالایی از آن انتظار داشت. این پایایی، متوسط یا پایین، احتمالاً بدین معنی خواهد بود که در بررسی روابط بین نمرات این مقیاس و دیگر متغیرها روابط

بدست آمده تضعیف خواهد شد. این وضعیتی است که برای هر محققى چندان مطلوب نیست. بنابراین، توصیه می شود در استفاده از این مقیاس برای ارتباط سنجی با متغیرهای دیگر، روابط در حالت های تعدیل نشده (بدون دخالت ضرایب پایایى زیر مقیاس) و تعدیل شده (با دخالت دادن ضرایب پایایى زیر مقیاس) گزارش شود تا بدین وسیله تصویر دقیق تری از ارتباط باور به دنیای عادلانه و ناعادلانه با دیگر متغیرها ارایه شود. با در نظر گرفتن توصیه ها و توضیح های فوق، تلویح موجود در باب وجود باور به دنیای عادلانه و ناعادلانه در ساختار داوری ذهنی افراد را نیز باید در نظر داشت. چنانچه پیشینه ی تحقیقات صورت گرفته روی باور به دنیای عادلانه و ناعادلانه نشان می دهد، با احتمال زیادی این باورها با متغیرهای متفاوتی همبسته خواهند بود؛ به ویژه در تحقیقات داخلی که در آنها از توان پیش بینی شاخصهای وضعیت روانی برای پیش بینی باور به دنیای عادلانه (در قالب باورهای عمومی و جهانی) و باور به دنیای ناعادلانه استفاده شده است، بخوبی نشان داده شده که افسردگی برای باور به دنیای عادلانه و پارانوئا (سوظن و بدگمانی، برون فکنی سوظن ها و ایده های خود به دیگران، خود بزرگ بینی و تمایلات مبتنی بر تخاصم و پرخاشگری) برای باورهای دنیای ناعادلانه دارای توان پیش بینی معنادار هستند (سجادیان و گل پرور، ۲۰۰۸). این امر نشان از آن دارد که باور به دنیای عادلانه و ناعادلانه می تواند تبعات رفتاری متفاوتی داشته باشد. بنابراین لازم است تحقیقات آینده به دنبال یافتن و بررسی کنش و واکنشهایی باشد که تحت تاثیر این نوع باورها است. در عین حال لازم است جهت گیری های ارزشی و اجتماعی مرتبط با هر یک از این نوع باورها بررسی شود. دنبال کردن این روند تحقیقاتی، مشخص خواهد نمود که چه اتفاقی خواهد افتاد اگر افراد جامعه به دنیای عادلانه یا به دنیای ناعادلانه باور داشته باشند و آیا با برهم خوردن وضعیت روانی افراد باورهای آنها در باب دنیا دچار مشکل می شود؟ این امر احتمالاً خود در یک چرخه ی معیوب باعث برهم زدن وضعیت اجتماعی می شود و بدین ترتیب با احتمال وقوع پیشگویی های خودکام بخش، باعث تشدید اوضاع وخامت بار احتمالی در جوامع می شود.

References

- Ahmed, S. M. S., & Stewart, R. A. C. (1985). Factor analytic and correlational study of the just world scale. *Perceptual and Motor Skills*, 60, 135-140.
- Ambrosio, A. L., & Sheehan, E. P. (1990). Factor analysis on the just world scale. *Journal of Social Psychology*, 130(3), 413-415.
- Begue, L., & Fumey, V. (2000). Belief in a just world or self-serving strategy? *Social Behavior and Personality*, 28(2), 119-124.

- Caputi, P. (1994). Factor structure of the just world scale among Australian undergraduates. *Journal of Social Psychology, 134*, 475-482.
- Couch, J. V. (1998). Another psychometric evaluation of the just world scale. *Psychological Reports, 82*, 1283-1286.
- Furnham, A. (1985). Just world belief in an unjust society: A cross-cultural comparison. *European Journal of Social Psychology, 15*, 363-366.
- Furnham, A. (2003). Belief in a just world: Research progress over the past decade. *Personality and Individual Differences, 34*(5), 795-817.
- Furnham, A., & Procter, E. (1989). Belief in a just world: Review and critique of the individual difference literature. *British Journal of Social Psychology, 28*, 365-384.
- Golparvar, M., & Javadi, S. (2006). Communication pattern between the belief in just world for self and others: Structural equations model. *Fundamentals of Mental Health, 31*-32.
- Golparvar, M., & Arizi, H. R. (2007). Simultaneous validation of the belief in just world for self and others. *Journal of Humanities Research of Isfahan University, 4* (25), 193-212.
- Golparvar, M., Kamkar, M., & Javadi, S. (2007). Relationship between the belief in just world for self and others with general health, positive and negative affect, automatic thoughts and life satisfaction. *Knowledge and Research in Psychology, 31*, 39-68.
- Hafer, C. (2000). Do innocent victims threaten the belief in a just world? *Journal of Personality and Social Psychology, 79*(2), 165-173.
- Hafer, C., Bogaret, A., & McMullen, S. L. (2001). Beliefs in a just world and condom use in a sample of gay and bisexual men. *Journal of Social Psychology, 31*, 1892-1910.
- Haier, C. (2000). Investment in long-term goals and commitment to just means drive the need to believe in a just world. *Personality and Social Psychology Bulletin, 26*, 1059-1073.
- Heaven, P. C. L., & Connors, J. (1988). Personality, gender, and just world beliefs. *Australian Journal of Psychology, 40*, 261-266.
- Hunt, M. (2000). Status, religion, and the belief in a just world: Comparison of African-Americans, Latinos, and Whites. *Social Science Quarterly, 81*, 325-343.
- Hyland, M. E., & Dann, P. L. (1987). Exploratory factor analysis of the just world scale using British undergraduates. *British Journal of Social Psychology, 26*, 73-77.
- Jamshidi, M. H. (2001). Theory of justice from the viewpoint of Imam Khomeini, Shahid Sadr and Farabi. (1st Ed.), Tehran: Publication of Imam Khomeini and Islamic Revolution.
- Lerner, M. J. (1977). The justice motive in social behavior: Some hypotheses as to its origins and forms. *Journal of Personality, 45*, 1-52.
- Lerner, M. J., & Miller, D. T. (1978). Just world research and the attribution process: Looking back and ahead. *Psychological Bulletin, 85*, 1030-1051.

- Lerner, M. J., & Simmons, C. H. (1966). The observer's reaction to the innocent victim: Comparison or rejection? *Journal of Personality and Social Psychology*, 4(2), 203-210.
- Loo, R. (2002). Belief in a just world: support for independent just world and unjust world dimensions. *Personality and Individual Differences*, 33, 703-711.
- Maes, J. (1998). Immanent justice and ultimate justice: Two ways of believing in justice. In L. Montada, & M. J. Lerner (Eds.), *Responses to victimizations and belief in a just world*. New York: Plenum.
- Mohr, P., & Luscri, G. (1995). Social work orientation and just world beliefs. *Journal of Social Psychology*, 135, 101-103.
- O'Quinn, K., & Volger, C. C. (1990). Use of the just world scale with prison inmates: A methodological note. *Perceptual and Motor Skills*, 70, 395-400.
- Rubin, Z., & Peplau, L. A. (1973). Belief in a just world and reactions to another's lot: A study of participants in the national draft lottery. *Journal of Social Issues*, 29(4), 73-93.
- Rubin, Z., & Peplau, L. A. (1975). Who believes in a just world? *Journal of Social Issues*, 31(3), 65-89.
- Sajjadiyan, I., & Golparvar, M. (2008). Simple and multiple relationships between the belief in just world and the belief in unjust world and indicators of psychological status. *Journal of Contemporary Psychology*, 3 (1), 33-42.
- Stowers, D., & Drum, M. (1998). Is belief in a just world rational? *Psychological Reports*, 83, 423- 426.
- Whatley, M. (1992). Belief in a just world scale: One-dimensional or multidimensional? *Journal of Social Psychology*, 134(4), 547-551.